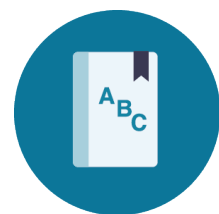

Læselyst i fagene

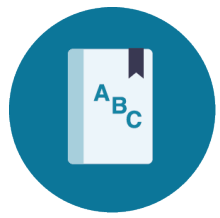
Læseaktiviteter og læsestrategier

Indholdsfortegnelse

Læseaktiviteter og læsestrategier, der styrker elevernes medbestemmelse, læseforståelse og læselyst ..	3
Fælles faglig research	4
Find mere inspiration	4
Sæt ord på forståelsesstrategier	5
Find mere inspiration	5
Hold øje med forståelsen.....	6
Find mere inspiration	6
Vær orddetektiver	7
Find mere inspiration	7
Skab sammenhæng i teksten.....	9
Find mere inspiration	10
Litteraturliste:.....	11
Billedkreditering	11

Læseaktiviteter og læsestrategier, der styrker elevernes medbestemmelse, læseforståelse og læselyst

Vil man fremme elevens lyst til at læse fagtekster i undervisningen, er der flere elementer, man som lærer kan medtænke. For det første kan man tænke i aktiviteter, der har til formål at give eleverne medbestemmelse og medansvar for den opgave, der skal løses, herunder at uddrage relevant faglig viden og få svar på faglige spørgsmål gennem læsning af fagtekster. For det andet kan man tænke i aktiviteter, der giver eleverne strategier, der kan støtte deres læseforståelse og dermed hjælpe dem til at imødekomme formålet med at læse teksten.

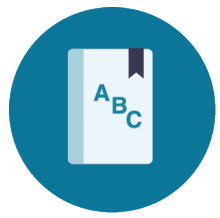
At give eleverne medbestemmelse og medansvar betyder blandt andet at inddrage dem i:

- Hvilket fagligt emne og hvilke faglige spørgsmål inden for et emne skal klassen arbejde med?
- Hvorfor er emnet relevant for den enkelte elev? Og hvad ved han eller hun i forvejen om emnet?
- Hvor kan man finde relevante tekster om emnet? Og hvad er formålet med at læse teksterne?
- Hvilken tekst/hvilke tekster vil den enkelte elev læse om emnet for at få svar på et fagligt spørgsmål?

At give eleverne medbestemmelse og medansvar i arbejdet med fagtekster kan i særlig grad støtte de elever, der oplever, at læsning er svært. Har de selv været med til at formulere formålet med at læse en tekst, og har de selv været med til at vælge teksten, vil de sandsynligvis også engagere sig i læsningen og være vedholdende, når de skal lære at anvende strategier, der kan støtte dem i at blive bedre læsere.

Når elever mestrer strategier, der kan støtte deres forståelse af fagtekster, får de tillid til deres egne evner og en oplevelse af at være kompetente læsere. At engagere sig i en fagtekst for at tilegne sig ny viden eller søge svar på faglige spørgsmål er bl.a. drevet af, at man har en forventning om, at man kan udføre opgaven og dermed imødekomme formålet med at læse en given tekst.

I det følgende gives råd og ideer til, hvordan man kan give eleverne medbestemmelse i arbejdet med fagtekster, og hvordan man kan arbejde med konkrete strategier, der kan støtte elevens læseforståelse på tværs af fagtekster.

Fælles faglig research

Formålet med at læse en fagtekst er som regel at få ny viden om et givet fagligt emne. Spørgsmålet er, hvordan man motiverer elever til at læse en tekst, og at de lykkes med at trække den relevante viden ud af teksten. Her er det vigtigt at støtte elevernes følelse af ejerskab for formålet med at læse teksten. Ejerskabet kan man skabe gennem en fælles research-fase i klassen, hvor eleverne har medbestemmelse over emne- og tekstvalg, og hvor de inddrages i formuleringen af formålene med at læse fagteksterne. Her følger en række ideer til aktiviteter, man kan medtænke i en fælles research-fase:

- Eleverne får mulighed for at argumentere for og i sidste ende bestemme, hvilket fagligt emne klassen skal i gang med, eventuelt ud fra en pulje af emner, læreren på forhånd har udvalgt og præsenteret.
- Emnet igangsættes med aktiviteter, der vækker nysgerrighed og konkrete spørgsmål, eleverne gerne vil have besvaret, fx:
  - o Et kemisk forsøg
  - o En fysisk undersøgelse af en genstand
  - o At tegne/modellere en eksisterende konstruktion (bro, bygningsværk)
  - o At spille en afgørende scene fra en historisk begivenhed
  - o At besøge en aktuel udstilling på et museum.
- Løbende og i fællesskab taler klassen om:
  - o Hvad ved vi om emnet, før vi går i gang?
  - o Hvad vil vi gerne vide mere om? Hvilke spørgsmål vil vi gerne have besvaret?
  - o Hvad ved vi nu?
- Klassen drøfter derefter, hvordan man kan få besvaret disse spørgsmål, herunder hvordan man kan finde frem til nye relevante fagtekster om emnet.
- Læreren præsenterer en vifte af forskellige typer fagtekster, eleverne kan arbejde med for at blive klogere på emnet. Eleverne kan vælge, hvilken fagtekst de i første omgang vil læse.
- Sammen med læreren formulerer eleverne i par/mindre grupper, hvilke formål de har med at læse den valgte fagtekst, eller hvilke spørgsmål teksten skal hjælpe med at besvare.

Find mere inspiration

Her kan du kan finde [inspiration om at motivere elever til at læse her](#) (Guthrie & Davis, 2010). Derudover kan du læse mere om [læseforståelse og faglige læsekompetencer](#) (Undervisningsministeriet, 2014).

Sæt ord på forståelsesstrategier

Mange elever udvikler ikke selv strategier, der kan støtte deres læseforståelse, og de har derfor brug for direkte undervisning i, hvordan de helt konkret kan anvende relevante strategier, mens de læser.

Det betyder, at læreren må demonstrere og sætte ord på, hvad man gør, når man fx sammenfatter indholdet af et afsnit, danner følgeslutninger eller udleder et ords betydning. En sådan modellering kan tage udgangspunkt i en aktuell tekst, som eleverne har været med til at udvælge, og som de kender formålet med at læse. Det er en vigtig forudsætning for deres lyst og motivation for at læse teksten og arbejde aktivt med dens indhold.

Eleverne skal efterhånden overtage strategien, som læreren har modelleret ved at vise den. Det kan ske gennem aktiviteter i små grupper, hvor eleverne får tildelt roller og samarbejder om at anvende strategien på et nyt ord eller et nyt afsnit i teksten. Det er afgørende, at eleverne ligesom læreren sætter ord på, hvad de gør, mens de gør det. For ved at forklare, hvordan man bruger en strategi, lærer man nemlig at bruge den. Dette arbejde kan have rollespilskaraktter og derigennem indarbejde nogle gode læsevaner på en sjov måde.

Opgaven kan stilladseres af læreren ved hjælp af en grafisk model, eleverne skal udfylde, eller ved hjælp af spørgsmål, eleverne skal besvare ved at trække på information fra teksten.

Her følger tre overordnede trin, man som lærer kan gøre brug af, når man skal modellere forståelsesstrategier for sine elever, og som eleverne efterfølgende kan overtage:

1) *Stop op*

- a. Sæt ord på, hvordan du overvåger din læsning og holder øje med din forståelse af teksten. Stop op, når du støder på ord, sammenhænge eller information i teksten, du ikke forstår.

2) *Brug dine strategier*

- a. Sæt ord på, hvilke strategier du vil bruge, og vis, hvordan du bruger dem.

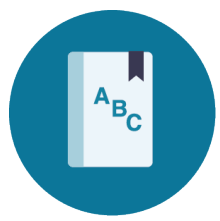
3) *Vurdér din forståelse*

- a. Sæt ord på, i hvilket omfang strategierne hjalp dig. Kan du nu gå videre i teksten? Eller hvad har du af alternative muligheder for at få hjælp?

Find mere inspiration

Her kan du finde mere [inspiration om lærernes fremgangsmåde for faglig læsning](#) (Undervisningsministeriet, 2014).

Derudover kan du finde [inspiration til sproglig udvikling i undervisningen](#) (EMU, 2018) og [effektive redskaber til at styrke elevers sprog og læseforståelse](#) (Undervisningsministeriet, 2019).

Hold øje med forståelsen

En læser med god læseforståelse overvåger sin egen læseproces. Det vil sige, at eleven har en løbende opmærksomhed på, om teksten hænger sammen og giver mening, om der er ord, som man ikke kender godt nok, og som derfor spænder ben for forståelsen. Der kan også være information i teksten, der ikke stemmer overens med den viden, eleven har i forvejen. En læser, der undervejs kan opdage huller i sin forståelse, kan gøre noget aktivt for at reparere forståelsen ved at bruge relevante strategier. Og efterfølgende vurdere, om strategierne var en hjælp.

Man kan tilrettelægge aktiviteter i undervisningen, der kan støtte eleverne i at blive bedre til at overvåge deres læsning. Et vigtigt første skridt er, at eleverne arbejder med at overvåge deres læsning af tekster, som de er motiverede for at læse, og som de kender formålet med at læse. For at overvåge sin læsning kræver det, at man engagerer sig i teksten, fordi man har lyst til at læse den.

Man kan indlede med at lade eleverne overvåge deres forståelse af teksten på ordniveau. Her kan man fx lade eleverne læse et tekststykke to og to og markere ord, der enten er ukendte eller udfordrende for dem.

Derefter lader man eleverne vurdere, hvor godt de kender ordene ved hjælp af spørgsmål som *Har jeg set eller hørt ordet før? Hvad ved jeg om det?* Derefter kan eleverne være orddektiver og undersøge, hvorvidt de kan regne betydningen af ordene ud vha. eventuelle morfemer i ordene eller ved hjælp af de sætninger, der står umiddelbart rundt om ordet (konteksten). Som et næste skridt kan de kan slå ordene op i en ordbog, og de kan læse videre og se, om ordets betydning dukker frem senere i teksten.

Efterfølgende kan man lade eleverne overvåge deres forståelse af teksten på afsnitsniveau. Man kan dele teksten op i mindre dele og bede eleverne om at lave sammenfatninger af hver del, efterhånden som de læser teksten. Aktiviteten kan foregå i små grupper, hvor eleverne samarbejder om at sammenfatte et afsnit og vurdere deres forståelse af afsnittet. Fx læser den første elev teksten op, den næste elev sammenfatter, den tredje vurderer, om der mangler væsentlige informationer, og den fjerde vurderer, om gruppen er klar til at gå videre til næste afsnit, eller om man skal læse afsnittet igen.

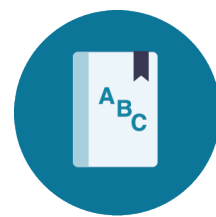
Find mere inspiration

Her kan du finde inspiration om [læseforståelsens fantastiske fire](#) (Brudholm & Sørensen, 2016).

Her kan du læse mere om [faglig læsning og vigtige komponenter i tekstforståelsen](#) (Undervisningsministeriet, 2011).

Her kan du finde [effektive redskaber til at styrke elevers sprog og læseforståelse](#) (EMU, 2019).

Her kan du finde inspiration om [læseforståelse og faglige læsekompetencer](#) (Undervisningsministeriet, 2014).

Vær orddetektiver

Ukendte ord i en tekst er som huller, man må springe over eller forsøge at fylde ud. Jo flere huller der er, jo sværere bliver det at forstå teksten. Og fagtekster vil ofte være fyldt med fagtermer, tekniske og videnskabelige begreber, som mange elever ikke kender i forvejen eller kun kender i begrænset omfang. En tommelfingerregel er, at man som læser skal kunne forstå omkring 95 % af ordene for at kunne læse den med god forståelse.

Man kan arbejde med at styrke elevernes ordkendskab, før de læser en fagtekst, og man kan arbejde med at give eleverne strategier til at udlede ukendte ords betydning, mens de læser en fagtekst. Det er den enkelte faglærer, der har de bedste forudsætninger for at vurdere, hvilke centrale ord og begreber inden for et bestemt fagligt emne eleverne bør kende til, inden de går i gang med at læse fagtekster om emnet.

Man kan ikke undervise eleverne direkte i alle de ukendte og udfordrende ord, de støder på under læsning af fagtekster. Dels er det ikke praktisk muligt, dels styrker det ikke elevernes egne strategier. Derfor skal man give eleverne redskaber til selv at gå på jagt efter ords betydninger. Man skal gøre dem til orddetektiver, når de læser fagtekster.

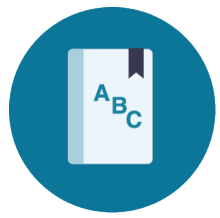
En vigtig strategi, når man møder et nyt ord, er at tjekke, om det består af betydningsdele (morfemer), som man kan genkende. Hvis man fx møder ordet *finanslovsforhandling*, kan man regne ordets samlede betydning ud, hvis man kan se, at *forhandling* er en afledning af udsagnsordet *forhandle*, og at det, man forhandler om, er en *lov*, der har med *finans* at gøre. De fleste kender de enkelte dele, men kender måske ikke det sammensatte ord.

En anden vigtig strategi er at undersøge den sproglige sammenhæng, ordet indgår i, dvs. den sætning, ordet selv indgår i, samt sætningerne før og efter. Tekstsammenhængen giver ofte nyttige informationer om et ukendt ord.

Er man usikker på, hvad ordet *finans* betyder, kan man lede efter hjælp i den omkringstående tekst og måske udlede, at finans har noget med penge at gøre, og at det er politikere, der forhandler om, hvordan staten skal bruge sine penge: ”I finanslovs-forhandlingerne, som spidser til i disse dage, er regeringen med sine støttepartier og Alternativet ved at se på, hvordan staten kan nedbringe brugen af konsulenter. Pengene skal i stedet bruges på velfærd.”

Find mere inspiration

Hanne Trebbien, Anne-Mette Veber Nielsen & Holger Juul (2018). Undervisning i ordtilegnelse under selvstændig læsning. *Læsepædagogen*, nr. 4.

Elisabeth Arnbak, Anna Gellert & Signe Wischmann (2019). Morfologisk bevidsthed: Et fast track i sprogligt usikre elevers selvstændige ordlæring. *Læsepædagogen*, nr. 4.

Skab sammenhæng i teksten

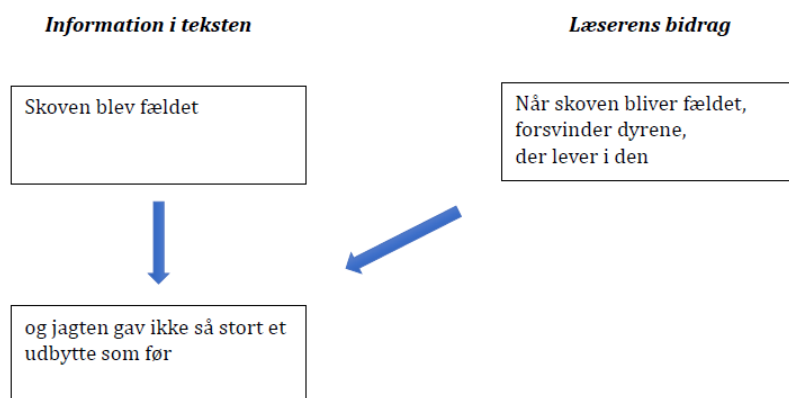
Faglige tekster er langt fra eksplicite. Det er op til læseren selv at slutte sig til en mængde oplysninger, og følgeslutninger (inferenser) er nødvendige for at få teksten til at hænge sammen. Læseren får hjælp til at lave disse slutninger gennem stikord i teksten og sin egen baggrundsviden. Mange af de slutninger, som tekster giver os stikord til, drejer sig om at etablere referencer mellem ord i de forskellige sætninger: Hvem er hvem? Hvem gjorde hvad? Eller udrede årsagsforhold: Hvorfor skete det? Hvorfor handlede de sådan? Inferenser kan også handle om scenen for den begivenhed, man læser om: Hvor i verden er vi? Hvilken begivenhed beskrives?

En enkel måde at arbejde med elevers inferensdragning er at stille spørgsmål til den fagtekst, eleverne læser. Det er hv-spørgsmål som *hvem*, *hvad*, *hvor* og *hvorfor*. Spørgsmål, der skal støtte eleverne i at skabe sammenhængende mentale modeller af tekstens indhold. Her er et eksempel på et tekstuddrag med tilhørende inferenskrævende spørgsmål:

”Nu bliver det vinter, så skal vi ud at købe støvler.” Eller: ”Hun rystede sparegrisen, den var tom.”

Det kan være sjovt at arbejde med sådanne inferenser, hvor nogle virker helt indlysende for eleverne. Her bliver de opmærksomme på, at de selv yder et stort arbejde for at få tekster til at give mening. Gradvist kan man arbejde med mere og mere komplekse sætninger og sammenhænge.

En anden tilgang er at anvende grafiske modeller til at gøre eleverne opmærksomme på deres eget bidrag til inferenser og dermed til forståelsen. Et vigtigt forudgående skridt er, at eleverne har aktiveret deres baggrundsviden om det emne, de skal i gang med at læse om, og at de har arbejdet med betydningen af centrale ord fra teksten. For skal man være i stand til at drage inferenser, skal den nødvendige baggrundsviden og det nødvendige ordkendskab være umiddelbart tilgængeligt. Nedenfor er et eksempel på en grafisk model, hvor man som læser skal drage en følgeslutning om årsager og følger (hvorfor fører x til y?):

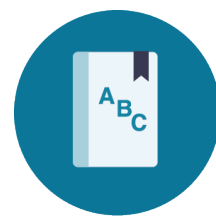

Find mere inspiration

Her kan du finde [inspiration om faglig læsning](#) (Undervisningsministeriet, 2011).

Her kan du finde [inspiration fra et forskningsstudie om læsning](#) (Elbro & Buch-Jensen, 2013).

Her kan finde [inspiration om læseforståelse og faglige læsekompetencer](#) (Undervisningsministeriet, 2014)

Litteraturliste:

Billedkreditering

Fotografi på omslaget af Katrine Catalan, ByCatalan Photography, for Styrelsen for Uddannelse og Kvalitet.

Akademisk forlag, Brudholm M, Sørensen P. (2016, juni 20). Læseforståelsens fantastiske fire. Hentet fra https://issuu.com/akademiskforlag/docs/laeseforstaaelsens_fantastiske_fire

Arnbak E, Gellert A & Wischmann S (2019). Morfologisk bevidsthed: Et fast track i sprogligt usikre elevers selvstændige ordlæring. *Læsepædagogen*, nr. 4.

Elbro C & Buch-Iversen I. (2013, maj 3). Activation of Background Knowledge for Inference Making: Effects on Reading Comprehension. Hentet fra <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10888438.2013.774005>

Guthrie, J. T & David M. H (2003). Motivating struggling readers in middle school through an engagement model of classroom practice. Hentet fra <http://www.cori.umd.edu/research-publications/2003-guthrie-davis.pdf>

Trebbien H, Nielsen A. V & Juul H. (2018). Undervisning i ordtilegnelse under selvstændig læsning. *Læsepædagogen*, nr. 4.

Undervisningsministeriet. (2019). Effektive redskaber til at styrke elevers sprog og læseforståelse. Hentet fra <https://emu.dk/sites/default/files/2019-03/Viden%20Om%20effektive%20redskaber%20til%20at%20styrke..%20Vidensnotat.pdf>

Undervisningsministeriet. (2014). Praksisrettet publikation - Læseforståelse og faglige læsekompetencer. Hentet fra <https://www.uvm.dk/publikationer/ressourcecenter-for-folkeskolen/laesning/2014-praksisrettet-publikation-laeseforstaaelse-og-faglige-laesekompetencer>

Undervisningsministeriet. (2011.). Vigtige komponenter i tekstforståelse. Hentet fra http://static.uvm.dk/publikationer/2011/fagliglaesning/vigtige_komponenter_i_tekstforstaaelse.html